

Pretulu prenumeratiunei
pentru partile Austriei si
Ungariei: pe 1. ann 4 fl.
pe 1/2 ann 2 fl. v. a.
pentru alte tieri 5 fl. la
ann.

S PERANTIA.

Banii de prenumeratiune
si corespundintiele sunt
de a se adresá franco
catra Redactiunea „Spe-
rantiei“, la Aradu, strat'a
Capelci, Nr. 26.

Fóia literaria-bisericésca.

Organulu teologiloru romani din Aradu.

Foi'a acést'a sub redactiunea colegiale a membriloru societati de leptura si sub auspiciile superioritatii scolastice
ese de doue ori la luna. anume la 1. si 15. a fiescecarei lune.

Domnii prenumeranti, cari au avutu gentiletia a prenumerá foi'a nóstra si inca n'au tramesu pretiulu de prenumeratiune din acestu semestru, precum si toti cei restanti din anulu trecut 1871, sunt rogati a ni tramite sumele cu cari ni datoreseu, de órace si noi numai astfelin potemu s portá spelese tiparirii. **REDACTIUNEA.**

Biseric'a si autonomi'a ei.

Mergendu Mantuitoriulu nostru Is. Chr., prin partile Cesariei, a intimpinatu acolo pre cãti-va invetiacei d'ai lui si numai de cãtu se adresá cãtra ei. intrebandu-ii intr'altele: „dara voi cine mi-diceti cã sum?“ Unulu dintre invetiacei cu numele Simonu Petru i-a respunsu: „tu esci Christosu fiulu lui Ddienu celui vin!“ Si respondiendu-i Isusu a disu lui: „si eu ti-dicu tie: cã tu esci Petru si pe acést'a pãtra voi zidã biseric'a mea“ (Mat. XVI. 15. 18.)

Éca numai cãte-va cuvinte a s. scripturi si aceste pucine, dar' subline cuvinte ni dau tóta definitiunea bisericiei crestine. va se dica: institutiunea cea mai salutaria pentru intrãga omenime. Acést'a institutiune salutaria la Fapt. apos. XX. 29. vine sub numire de: „Biseric'a lui Domnedieu“ Asie e! biseric'a este a lui Ddienu, pe carea nici „portile iadului nu o voru biru!“ (Mat. XVI. 18.) Acést'a asia trebue se ni o splicamu, cã nu este putere pemantãna, carea se o disolve candu-va.

Biseric'a ca veri si care alta institutiune visibila si pamentãna are organismulu seu din afara. este societate *constitutionalã sacra si permanentã*. Constitutiunala: pentru cã toti membrii ei sunt egalu indreptatiti. in cãtu si vitalitatea ei este conditionata dela armonic'a conlucrare a tuturor: sacra: pentru cã capulu ei este Chr. fiulu lui Ddienu. si este locasiulu Duchului santu: permanentã: cãci este spirituala si ca atare in esistintia din partea din afara nici nu

póte fi periclitata. Scopulu ei este progresulu pe bas'a principiiloru credintiei, amórii si sperantiei; si tóta cultura scientifica fara de acést'a basa morala este de priosu este stricatiósa pentru omenime.

Se afla unii, cari prin faptele loru demustra ca si candu densii despre bisericã nu aru avé totu acést'a convingere; din contra sunt si de aceia, cari dorere credu in posibilitatea progresului si afara de bisericã; va se dica doctrin'a bisericiei este pentru ei de prisosu; acestu firu ariadnicu pre ei nu ii conduce. ci ca atãtia Dedali si Ieari se urca pe falnicele aripi ale fantasiei proprii la inaltimea ametitoria, de unde intru adeveru pucinu folosu aducu progresului. Esemplu ni este Renanu scrietoriulu renumitu alu vietii lui Chr. si alu Apostoliloru, carele astadi spre surprinderea lumei si mai vertosu spre uimirea aderintiloru lui s'a intorsu, s'a pocaitu, si astadi in scrierile sale a devenitu in acea extremitate. in cãtu o spune verde, cã Franci'a adi umilita prin Germani, ca sè se póta reculege si se fie érase tare, are lipsa de conducerea unui cleru cum a fostu celu din evulu de midiuloeu.

Multi fii are si biseric'a nóstra, carii intru adeveru aru poté invetiã dela Renanu; aru trebui se respecteze mai multu institutiunile si pre servitorii ei. cã-ci déca numai acolo si atunci vomu respectã invetiaturile evangeliului si asiediamanturile canonice ale bisericiei, unde acele convinu cu interesele nóstre: atunci intru adeveru e pecatu cã portamu numele de crestini.

Sunt inse altii, cari trecendu si peste marginile ortodosiei: biseric'a o considera de unu asiediamantu divin, in care, nimicu nu se afla de intocmitu, nimicu de straformatu, nimicu de inoitu — de si biseric'a este pentru ómeni si are forma pamentésca si ca atare se póte si cultivá; acestia éta cã au caduutu in alta extremitate.

Éta am atinsu de o parte despre creștinii cei fără de credință, cari intru adevăru voescu a edifică, inse nu pe fundamentulu moralulu creștinescu; éra de alta parte despre cei ce in intunereculu superstițiunei condémna ori ce reforme in biserică aduse pe cale legală, cum este p. e. statutulu organicu.

Relativu la acești din urma, amu a observă, că precum vieți'a unui individuu, așa și cea a societății e condiționată dela mișcare și activitate neîntreruptă, fără de care individulu moralu tocmai ca și celu fizi-cu nu-si va poté ajunge scopulu.

La noi se poté observă așa dicendu in totă di'a nemulțămirea cu starea prezintă; și ore pentru ce? Administrațiunea bisericăscă economică se afla in mână clerului și a poporului, cari formăza elementele sociale ale bisericii. Bas'a canonică a acestei administrațiuni bisericăscă se afla in Biblia, in Canóne și in prăc'a bisericii; *aci creștinii nu sunt socotiți ca și mainainte, de o masă osândită la contribuțiuni bisericăscă, și la ascultarea órba de ordinațiuni octoate din voinică!* aci totu creștinulu este egal indreptățitu in exercérea drepturilor ce i le dă biseric'a; dar totu odată e egal obligatu a respectă drepturile și sfer'a de activitate a altor'a creștini și membri ai bisericii. Celu ce in biseric'a autonomă nu lucrăza astfelu: acela nu e maturu pentru autonomia și o constituțiune adevărată democratică cum este a Mitropoliei noastre române. Și celu ce au urmaritu cu atențiune mișcamintele vieții noastre sinodale din tempulu mai recente, acela s'a convinsu pe deplin despre aceea, că la noi se face mare abuzu de drepturile autonome. Noi nu amu fi sinceri fii ai mamei noastre comune, carea este biseric'a, deca amu retacé adevărulu! ca clerici și fitori preoți nu amu fi demni de această mame deca nu ne amu silii din respoteri a-i aperi autonomia. Inca e tenerea această via de curendu sădita, și éta că se amenință, in cătu adeseori mi vine a eschiamă cu profetulu Davidu! „*Dummediulu poteriloru întórcete, dăru și caută din ceriu, și vedi: și cercetéza vi'a acéști'a. Și o servarseste pe ea, pe carea a sadit'o drépt'a ta*“...! Ps. 79 v. 15. 16.

Și ore pentru ce atâte tanguiri, pentru ce atâte frecări in restempu abia de 3. ani, pentru ce se plange o mare parte contra Statutulu Organicu, de alta parte contra inteliginței laice carea ia parte in administrarea trebilor bisericăscă? Pentru ce plangu conducătorii laici contra clerului cu pucina excepțiune, și candu pre unii candu pre alții îi ataca chiaru și pe calea publicității. — in cătu adi-mane de ne vomu

luă după faimele diurnalistice: abia vomu avé barbati de conduită nedificultată? Eu după rezultatulu scrierilor și meditațiunilor mele aflu sorgintele acestui reu in puterea absolutismulu ale carui redacini numai cu tempulu se voru poté tirsí de totu

Vedemu de o parte, că preotimea, cu pucina excepțiune, nu se poté familiarisá cu nou'a stare a bisericii, provenita la dispusețiunile statutulu organicu, și mai multu observamu din partea ei o pasivitate, ce nu convine cu insusi scopulu bisericii, carele este progresulu, și care progresu fără activitate și însufletire nu este posibilu. De și această atitudine a preotimii are motivele sale, eu din punctulu de vedere alu binelui comunu nu o potu partini, pentru-că ne-regularitățile provenite din esplicarea și aplicarea cea rea a statutulu organicu, nu potu alterá și nu este iertatu se altereze sublimulu scopu pentru care s'a adusu. Și deca ochii generațiunei prezente nutrite și crescute sub aripile, séu — mai bine a dice — sub vergéu'a negrulu absolutismu de mai înainte — nu se potu dedá cu lumin'a libertății spirituale garantate in sfer'a libertății nu va dorí tutoratulu de mai înainte „*a carui plagi fatale și adi le mai sentim*“ Esesentia Sa, bunulu parinte Archiepiscopu și Mitropolitu alu alu nostru, acestu Moise alu romaniloru ortodocsi, cari se aflau in Egiptulu slavismulu, de siguru a sciutu ce face; elu a potutu prevedé fermentațiunea prezintă, inse a calculatu pe generațiunile viitoare, a carora este viitoriulu; Elu prevedé că fermentațiunile de acuma se voru limpedi cu tempulu; Elu și-iubese biseric'a și poporulu seu mai pe susu de tóte pentru care suferé cu o paciintia demna de succesorii Apostoliloru — ori ce insulte din partea unor fii malcontenti ai bisericii.

Vedemu apoi de alta parte, că dintre membrii bisericii lumini acum egalu indreptățiti tocmai aceia cari după inteligința aru fi chemati a cunosce și respectă cerculu activității partiloru constitutive a le bisericii, comitu gresielele de ingerință; o astfelu de acțiune a elementulu laicu firesce că produce din partea clericală reacțiune in diferite proporțiuni spre detrimentulu progresulu comunu.

Ne supera intru adevăru candu p. e. in certele ce aparu pe calea publicității din incidintele ténutei politice vedemu că motivele sunt inlocuite prin invective, vedemu că rezultatulu reacțiunei atinse in generalu e consideratu de tradare, de și foculu reacțiunei provocate de o acțiune nenaturală e totu

acela-si, si numai in privinta locului si tempului exploatarii se diferese.

Dare-ar bunulu Dumnedieu, ca acésta discordia adi observata se nu dureze in delungu, ci se deetaria, energia indestulatória si triumfulu invingerii aceluor barbatu adeverati romani si crestini ortodocsi atátu preoti cátu si laici, cari se sciu redicá peste patimi.

Iosifu I. Ardeleanu,
teologu de anulu II.

Originea limbei, pretiulu ei, si necesitatea invetiarei limbei materne.

Se dâmu pre unu momentu libertate sentieminteluor fragede ale inimei, sè naltiamu pucinu cugetarea si mintea nóstra in vastulu imperiu alu trecutulu intunecosu, deunde dóra pre langa tóta cetia si negur'a ce esiste acolo, vomu poté deduce cu usioretate originea limbei, a acestui tesauru scumpu alu omenimei ce inaltia pre omu preste tote fapturile lumei si-lu face domnulu si regele pamentulu, dóra ne vomu poté cunosce dieu cu acestu organu puternicu, care pretutindenea nasce noua viétia noue placeri.

Dati-mi voia on. lectori sè aruncu o privire in trecutu, in lumea primitiva, se vedemu parerile diferituluor barbatu eruditi ce s'au ocupatu cu deslegerea originei limbei, se vedemu cumu si din ce si-a luat inceptulu acestu daru divin alu omenimei; si in urma cunoscendu adeverat'a origine a limbei, se vedemu pretiulu si folosulu ce resulta din cunoscerea ei, si apoi necesitatea de a ni iubi si invetiá limb'a materna.

Eruditi in cercetarea originei si formarei limbei sunt diferiti in pareri si anume: filosofulu *Herder* dice cá: „omulu insusi a formatu si aflu limb'a, prin imitarea sonuruluor prin cari sè infacisédia fenomenele naturei, si prin imitarea aceluor'a ce le produce viétia animala si acele mai pre urma le-a redusu si la desemnarea lucruluor ce cadu afara de sentirile omenesci la denumirea ideiluor abstrase.“

Süssmilck crede cá: „omulu candu fú creatu de Ddieu a sciutu si vorbi indata, pentru cá omulu numai asia poté avé cunoscintia chiara despre ceva lucru, déca lu-sci si numi acela; si ideile abstrase: sufletu, Dumnedieu, nemorire altucum nici cá se potu cugetá; asia dara de n'ar fi sciutu omulu vorbi, n'ar fi avutu cunoscintia chiara despre sene despre lucrurile create, atunci adeca ar fi fostu numai omu animalu si nu rationalu.“

Diodorus Siculus e de acea parere: cá „omenii dintru inceptu a locuitu prin paduri si pesceri, si numai mai tardiu coadunanduse in societati mai mici, cu convoire inprumutata dupa placu a inceptu a stabili primele spresiuni adeca: cuvintele de prim'a necesitate, pentru inpartasirea cugeteluor sale.“

Suardu dice cá: „limb'a omenésca dintru inceptu a statu numai din unele eschiamari produse de sentiulu bucuriei a intristrarei si alu temerei care facenduse comune s'a formatu in urma limb'a.“

De aci vedemu, cá parerile barbatuluor cari s'au ocupatu cu cercetarea originei limbei sunt diferite si nu ni potu servi spre adeverirea originei limbei, pentru-cá e constatatu si sciutu cá: inainte de a fi limb'a nu pote fi societate si cumca omenii inainte de a avé limba, prin care se-si esprime sentiemintele si cugetele — a formá societate e cu nepotentia.

Sant'a scriptura ni dá mai chiara deslucire in acésta privintia candu dice: cá omulu dupa ce fú creatu a sciutu vorbi indata, si in statulu nevinovatiei sale a vorbitu cu Dumnedieu in o limba perfecta; pecatuindu inse si fiendu eschisu din raiu i-s'a schimbatu tóta fientia lui, mintea i-s'a intunecatu, si nu erá mai multu fiulu inocintiei si alu nemoririi ci robulu pecatulu si alu mortii; ér poterea grairei de si nu s'a stinsu cu totulu s'a debilitatu forte. Dupa scoterea lui din raiu, mai tardiu si-aduse aminte de dilele fericite ce le avú in societatea cu Dumnedieu, si sterninduse in elu schintea adormita incepú a rostii sonurile si cuvintele audite si vorbite in raiu si imitandu si natur'a s'a formatu in urma limb'a, care de si erá deschilinita de limb'a vorbita in raiu totusi portá semnele originei sale divine. Dumnedieu dara a plantatu poterea vorbirei in omu, care o a desvoltatu omulu cu poterea mintei sale dupa chipulu streplantatu de natura in inim'a lui.

Limb'a acésta originala dupa acea s'a ramuritu in mai multe limbi dupa cum adeca s'a inmultitu genulu omenescu si a inceptu a peregriná, a-si cautá noua patria in diferite parti a globuluor pamentescu, si dupa cum s'a asediatu sub deschilinite clime; s'a desvoltatu si perfectionatu dupa cum i-s'a inmultitu lipsele materiale si spirituale, si dupa cum a venit in coatingere cu diferitele popore.

Dela cunoscerea originei limbei se trecemu mai departe, si se vedemu pretiulu si folosulu ce resulta din ea, cáci déca obiectele ce ne incongiura ni sunt de lipsa spre impucinarea lipseluor si greutatuluor ce le intimpinamu in viétia, cu atátu mai vertosu ni-e de

lipsa limb'a; deca plantelor li e de lipsa sóre luminos, caldura, aeru si pamentu ca sò se póta desvoltá cresce si nutri, si deca vietatiloru organice li sunt de lipsa aceste patru elemente pentru conservarea lor; cu atátu ni-e mai de lipsa nóa limb'a, prin care ni nutrimu spiritulu, lu-nobilitamu si-i aretamu calea pre care trebuie se urmedie intru ajungerea scopului si destinului seu, prin care ni cascigamu o abundancia de cunoscintia, cu care ne potemu cunoşce pre noi insine ne cunoscemu cu lumea, cu scientiele si artile in floritorie, ce acum'a a luat unu sboru si unu aventu in lume, va se dica prin care ni cascigamu tóte cele de trebuintia pentru traiu si pentru cultivarea spiritului. Ce amu face noi avendu tesaurii lui Cresu si munti de aur, deca ne avendu limba nu ii-amu scí intrebuintiá spre folosulu nostru? ce ni-ar ajunge viet'a acést'a trecetoria, fara desfatările ce ni-le cascigamu cu ajutoriulu limbei? si in urma ce aru face sufletulu nostru obositu de suferintie si necasuri, venite dela sorteá necrutatoria, decumva nu ar sterní in elu limb'a schintea adormita si ideile de sperantia, ce vérsa balsamu vindicatoriu pre inim'a ranita de desperare? Nu-amu poté traí, ne-amu tavalu in nescientia si in intunerecu, séu asia dicendu amu fi asemenea animaleloru necuvantatorie, cari lucra numai conformu instinctului naturalu. Fara limba si mintea omenesca inea aru fi restrinsa in nesce catusi, nu s'ar poté redicá in sfer'a ideiloru inalte, si nu-aru poté produce ceva maretiu in viet'a spiretualu, sufletulu omului nu si-aru poté cunoşce creatoriulu seu si nu s'ar poté aretá in tóta splendorea ca o schintea a Domnedieirei; si omenimea nu-aru avé organu si spresiuni prin care se-si comunice si impartiésca eugetele si sentimentele.

Limb'a dara e celu mai scumpu tesauru a omenimei, pentrucá de vomu luá in consideratiune tóte productele mentei, tóte descoperirile si inventiunile ce le-a facutu omenimea, ne vomu convinge cá: tote sunt efectele limbei; ea a produsu scientia, si scienti'a face omulu; ea e urdítorea culturai si a eugeteloru divine ce-lu inaltia pre omu preste tote fapturile lumei, si-lu face stapanu preste insasi natur'a. „limb'a, si nu ar'a lui Arionu regulu Tebei a diditu cetati, si nu vergeua miraculosa a lui Moisie a schimbatu desierturile in gradini frumóse — dice Herder.“

In partea acést'a amu vediutu cá: fara limba omenimea nu-ar poté esistá, nu s'ar poté perfectoná, nu a se cunoşce pre sene, si nu si-ar poté implini detorintiele ce le are cátra sene cátra Domnedieu si

cátra d'apropiele seu; amu vediutu si acea ce póte face genulu omenescu cu ajutoriulu limbei; se procedemu acum mai departe si se vedemu: unu poporu are lipsa se-si vorbésca limb'a sa nationala, si pentru ce? se vedemu cá ore romanii — pre cari sórtea vitrega, inferecati cu catenele sclaviei i-a tienutu in amortire spiretualu — trebuie se recunósca necesitatea invetiarei si vorbirei limbei lor, recunoscuta de tota lumea culta? Unu poporu nobilu ce vrea a se vedé mare si fericitu, trebuie se-si vorbésca, se-si iubésca limb'a numai pucinu ca viet'i'a.

Atunci va poté se cuprindia locu in sirulu natiuniloru mari si va poté traí o viet'a fericita ca poporu intre popóre; ér decumva limb'a sa nationala o va lapedá, o va inlocuí cu alta straina, atunci si-va lapedá si véti'a, nu va traí mai multu prin sene si pentru sene ci pentru altulu, numele lui se va sterge din cartea intemplaninteloru, si va disparé de pre terenulu lumei, cum a disparutu numele Huniloru si a altoru popore migratorie a evului mediu, cari nesciendu alta decâtu a versá sange s'a contopitu in alte popore, si nu-a lasatu alta dupa sene decâtu numai numele si urmele barbarismului loru nimicitoriu.

Poporele cari au recunoscutu necesitatea invetiarei si cultivarei limbei si o-au pretiuitu, au devenitu mari puternice ele si-a lasatu nume neperitoriu la posteritate, care si adi se pronuncia cu respectu si cu pietate, au produsu capacitati mari si genii cultivatori de scientia si arte, cari foloséu nu numai natiunei din acarei sinu s'au trasu ci si omenimei intregi, cari prin talentulu si scienti'a loru semenandu cultura si civilisatiunea in tóte partile a plantatu in omenime sentimentulu libertatii si a escitatu in popore schintea de emulatiune prin care se silescu ca care de care se produca mai multu in folosulu omenimei. Poporulu si natiunea care pune celu mai mare pondu pre cultivarea limbei si a scientieloru pasiesce din triumfu in triumfu cucerindu lumea cu scienti'a si ideile sale. Nu se inchina lumea noua cu pietate suvenirei vechiloru romani pentrucá a guvernatu lumea de pre cei siepte munti ai Romei antice, si pentrucá a dictatu din Capitoliu legi poporeloru, ci pentrucá au cultivatu scientiele si artile frumose, si pentrucá pre langa beliduci ca Scipionii Cesarii si Pompeii cari se luptau cu braciul de feru pentru marirea romana a avutu si Seneci Horati si Ciceroni cari prin scientie se nisuéu a intemeiá renumele si glori'a poporului romanu; si vechii Heleni nu pentrucá a sciutu se reporte victorii

pre campulu de lupte, si pentrucà s'au luptatu pentru libertate in frunte cu eroulu dela Salamis si Maratonu si-au castigatu nume neperitoriu; ci pentrucà pre langa Temistocle si Miltiade a produsu Homeri si Socrati, cari cultivau scientiele.

Unu poporu ca acela ce nu se uita de sene si de fericirea sa; ci intrebuintiedia tôte medilocele posibile pentru conservarea nationalitatii sale, fàra téma, cu frunte redicata si deschisa pôte privi in venitoriulu acoperitu de velulu secretului.

Poporulu daco-romanu, pre acarui ceriu erau adunati nuori negri, ce se pareau cà voescu a nimicì natiunea, parasita de Vulturulu Romei si aruncata in estremulu oriente in mediloculu elementeloru straine si a o sterge de pre faci'a pamentului din numerulu poporeloru — inea trebuie se recunosca necesitatea invetiarei limbei, de nu voesce ca si mai departe se jaca in nescientia si in intunerecu. Avemu o limba frumoasa, placuta si incantatoria, eredita dela mosi stremosi, cari s'au luptatu pentru ea mai multu decâtu pentru viétia, ca se ni o testédia nóa urmatoriloru spre pastrare, sciendu cà vomu avea cea mai mare lipsa de ea spre adevirirea originei nostre.

Dar pre langa tôte insusirile frumóse ale limbei nostre, pre langa tôte interesele ce si le cascade natiunea prin limba, unii din fii ei o elimina din cercurile sale, o alunga dela sene cu dispretiu si neinteresare si o inlocuescu cu limbi streine, ca si candu limb'a lui Arminiu si Moger ar' fi mai dulce mai frumoasa si mai usiora de pronunciatu, decâtu limb'a lui Romulu si Traianu, decâtu limb'a celui mai puternicu poporu ce a jucatu rola de domnitoriu alu lumii, unii ca aceia nu sciù ce dice Cicerone cà „a sci limb'a mamei nu e ceva gloria, ér a na sci e rusine.” Nu sciù cà pentru limba, pentru viétia natiunei, asia dicendu, trebuie se ne espunemu pericelorù se o aparamu cu constantia candu va fi amenintiata, si se ne luptamu cu mortea pentru ea dupa esemplulu strabuniloru nostri, cari recunoscendu folosulu ei, s'au luptatu mai multu pentru limba decâtu pentru vietia dupa cum dice Bonfiniu „romanam tamen linguam redolere videntur, ut ne omnino eam deserant, ita reluctantur, ut non tantum pro vitae quantum pro linguae incolumitate certasse videantur” si déca strebunii nostri in tempii criticii si-a iubitu limb'a si s'au luptatu pentru conservarea ei; pentru ce se nu ni-o iubimu noi si se o pastramu pentru posteritate acuma in seclulu ce se dice alu luminelorù, candu a inceputu a ni suride si nóa zorile unei demaneti mai

senine si candu natiunea tredita din somnulu de morte dupa unu trecutu plinu de suferintie si necadiuri, in boldita de spiritulu tempului striga: vietia si progresu?

Dorere candu fii uita de mam'a lorù buna ce i-au crescutu si nutritu, si se alipescu de limbi streine. Au fostu tempu candu nobilinea romana despartita de poporulu din care s'a trasu prin privilegie, s'a alipitu de elementulu domnitoriu si si-a parasitu limb'a, dar seclulu alu 19-le, candu sentimentele nationale ce erau amortite s'au sternitu de nou, demanda intru-o mesura diregatoriului ca si dilerului, diplomatului ca si literatului, invetiarea limbei materne.

Dar' nu numai frumséti'a limbei nostre trebuie se ne indemne ca se o iubimu, vorbimu; ci acea trebuie se o facemu si din altu punctu de vedere si anume: ca fii ai divului Romulu de la care ni amu capatatu si numele de romanu, ca descendentii ai marelui Traianu care ne a plantatu cu nobila-i mana in muntii si campiele Daicei scaldate in torenti de sange dacu si romanu, trebuie se ne iubimu si vorbimu limb'a, càci ea e mediuloculu prin care ne cunoschemu cu faptele strabunilorù, cu bravurele unui Mihaiu Stefanu si Mircea, numai ea ni-a pastratu suvenirile trecutului.

Limb'a sporesce interesele fiiloru de unu sange si-ii indémna spre urdirea fericirei cu ajutorintia inprumutata, totu ea sustiene unitatea nationala si datinele, apera esenti'a si caracterulu nationalu, prin urmare ea e viétia unei natiuni. Ce amu face óre noi romanii acum'a de nu amu avea limba, de nu s'ar fi luptatu stremosii nostri pentru conservarea ei, ca se ni o testédie nóa stranepotiloru spre pastrare? Amu fi disparutu de pre faci'a pamentului, in loculu limbei lui Enea aru resunà limbi straine: la Tisa ca la Carpati, Dunare, Balcanu si Pindu nu aru resunà totu acele hore, totu acele cantece: pre campiele patriei romane nu-ai vedé atleti cu sufletu de Horati si Bruti nu cà-ci perdiendune limb'a amu fi peritu si noi, ne-amu fi contopitu de multu in ceva elementu strainu ce ne incungiura. Aceste ni arata necesitatea invetiarei limbei materne, si ne inpune se o vorbimu, stimamu si se o pastramu si noi pentru posteritatea nostra cumu o-au pastratu antecesorii nostri pentru noi. Ea dara se ni fia simbolulu pentru care se ne luptamu candu va fi amenintiata si pre care se-lu adoramù cultivamu, pentru cà numai asia potemu sperà unu viitoriu frumosu si fericitu si numai in acestu modu vomu face mai facile inflorirea si prosperarea romanismului. Se ni inbracisiamu dara limb'a se ni

unimu tote poterile pentru cultivarea ei, cã numai asia vomu potè cuprinde locu in concertulu natiuniloru culte. numai cultivandu limb'a si prin ea scientiele ne va binecuventã posteritatea ne voru prèmarì poetii in versuri neperitorie si voru vestì prin sece mari-rea natiunei renviate. Atunci potemu fi siguri cã:

„Seculu cãtra seculu cu fala va vorbì,
De glori'a romana ce'n veci va straluci.“

Teodoru Pelle,
teol. de anul I.

Nr. 909. Epitr.

Cerculariu consistorialu.

In privint'a veniteloru dupa scaunele bisericesci, emisu cãtra protopresviterii districtuali.

Esperiinduse: cã in unele comune bisericesci ale acestei Eparchie — usulu si dispusetiuneile generali antecedente referitorie la vindierea scauneloru bisericesci nu se obsèrva anume: cã scaunele bisericesci atãtu din despartimentulu barbatiloru, cãtu si alu femeiloru nu se vindu cu dreptulu de folosire personalu adeca numai pe tempulu vietii respectiviloru comperatori. — ci cu indreptatire de succesiune familiara, adeca cu dreptu realu — dreptu aceea: considerandu cã prin abaterea acèst'a in multe locuri scaunele bisericesci pe langa unu pretiu bagatelu s'au datu si se dau respectiviloru crestini sub titlu de succesiune familiara, asiã cãtu dupa mórtea cutarui crestinu scaunulu cumparatu si folositu de densulu nu se considera de vacantu — nici nu se mai vinde pe calea concurintei ci se lasa si mai departe spre folosire si in posesiunea succesoriloru reposatului: considerandu, cã prin acèsta anomalia de o parte se alterèdia celu mai principalu venitu alu bisericeloru nostre: considerandu mai departe: cã din acestu incidinte in multe locuri s'au ivitu si escatu controversie intre respectivele organe bisericesci administrative si intre credintiosii nostri; si in fine considerandu: cã titlulu sèu dreptulu privatu de succesiune nu se pòte preferi facia cu dreptu publicu alu averii si intereseloru matariali ale bisericiei nostre:

Consistoriulu diecesanu in siedintia de astadi a aflatu de lipsa, a decide urmatoriele:

1. Scaunele din bisericã atãtu in despartimentulu barbatiloru cãtu si in celu alu femeiloru, numai cu indreptatire de posesiune personala adeca pe tempulu vietii respectiviloru cumperatori se potu vinde: era nici de cum cu dreptu realu adeca de succesiune familiara.

2. Comitetele si epitropiile parochiali sub responsabilitate solidaria sunt indrumate si indetorate: la casuri ocurinti in privint'a vindiarrii scauneloru a tienè licitatiune formale, si a dà scaunele aceloru crestini spre folosire carii voru oferì mai multu.

3. Terminulu de licitatiune a scauneloru prin concernintele epitropu, dar' totudèun'a dupa previ'a contie-

legere cu parochulu localu e de a se publicã crestini-loru in bisericã celu pucinu cu 8 dile inainte.

4. Cumparatoriulu vreunui scaunu bisericescu sèu va depune indata pretiulu in bani gata, sèu dèca posiede suficianta garantia conditiunata in sensulu normativei consistoriali de datulu 15 Iuliu 1871 Nr 808 epit. 278. va dà obligatiune despre sum'a cu carea a remasu detoriu bisericiei pentru scaunulu cumperatu.

5. Tote acele scaune bisericesci, barbatesci sèu femeesci, sunt d'a se considerã de vacante:

a) dèca respectivulu comparatoriu a reposatu sèu cu totulu s'a mutatu din comuna,

b) dèca careva dintre posesori au remasu detoriu cu pretiulu scaunului si la terminulu defiptu, dupa premersele duoe admonitiuni nu va solvi acea suma cu care a remasu detoriu santei bisericiei.

6 In acèsta categoria cadu tôte acele scaune bisericesci care prin abusu, si in detrimentulu materialu alu bisericiei, nu cumva sub falsulu pretextu de succesiune familiara s'au lasatu in posesiunea succesoriloru reposatiloru sèu din comuna cu totulu indepartatiloru crestini.

7 Astfeliu de scaune sunt dupa natur'a lucrului a se considerã de vacante si conformu alinei 5. ai ordinatiunei de facia, — in modu supletoriu a se vinde pe calea concurintei licitatiunale. —

8. Concernintii domni protopresviteri cu tóta rigorositatea voru priveghiã si controlã asupra implinirei acestei dispusetiuni; apoi eruindu tote casurile amintite in punctulu precedinte voru dispune cele de lipsa pentru efectuire. —

Despre care dispusetiune tote comitetele si epitropiile parochiali sunt de a se incunoscintia spre sciire si strict'a acomodare; avendu Pré. Ta despre efectuit'a publicare in terminu de 14 dile a relatiunã.

Aradu. 15. Iuniu. 1872.

Pentru Preasantia Sa Sãla Episcopu d'essanu:

Andrei Papp.
Protoprescicu.

Ordinea lucrurilor adunarei gen. a XII.

ce asociatiunea tans. pentru literatur'a rom. si cultur'a poporului rom. va tienè la Sasu-Sabesiu in 5. si 6. Aug. (Luni si Marti) c. n. 1872.

Siedintia I.

1. Membrii asoc. adunati fiindu la 9 ore demanètia in loculu destinatù pentru tienerea siedintieloru, alegu o deputatiune spre a invitã pre domnulu presedinte la adunare.

2. Presedintele ocupandu loculu seu, deschide adunarea.

3. Adunarea alege pentru portarea protocolului 3 notari ad hoc.

4. Se alege o comisiune de 5 membrii spre a cercetã socotile si raportã in siedintia II.

5. Se alege o comisiune de 5 membrii, cari in intielesulu §§-loru 6, 8 si 9 din statute va conscrie pre

membrii cei noi, va încasă tacsele și le va substerne cassariului.

6. Se alege o comisiune de 5 membrii, cari în întelesul §§-loru 23 lit. f, g și h din statute, va preliminară bugetulu anulului viitoriu și-lu va asterne adunarei în ședință II.

7. Se mai alege o alta comisiune de 6 membrii pentru esaminarea și raportarea asupra altoru motiuni, asternute adunarei gen. din partea comitetului asociatiunei, seu a altoru dintre dd. membrii ai asoc.

8. Secretariulu comitetului raportéza despre activitatea asoc. în decurgerea acestui anu, precum și despre rezultatele ce s'au ajunsu prinț'ensa.

9. Cassariulu și controlorulu asternu bilantiulu veniturilor și speselor anuali, și arata starea materiala a asociat. preste totu. Totu-odata cassariulu, conformu §-lui 4 din conclusulu adunarei gen. dela Naseudu din 1870, va raportá în specialu și despre banii încursi în fa vórea fondului de academia.

10. Bibliotecariulu raportéza despre starea bibliotecii asociatiunei.

11. Presupunenduse că lucrarile enumerate până aici, nu voru absorbi totu tempulu ședinței, restulu aceluia se întrebuintéza pentru cetirea disertatiunilor, substernute de tempuriu la presiulu comit. asoc.

Siedință II.

1. Acésta ședinția se incepe cu continuarea disertatiunilor restante din ședinția premergetoria.

2. Adunarea primesce și desbate raportele comisiunilor delegate în ședinția precedente.

3. Se aduce și se desbate proiectele și motiunile, ce se facu în privinția asociatiunei.

4. Se destina locul și tempulu celei mai de aproape adunari genarali.

Sibiui, în 4. Iuniu 1872 c. n.

Comit. asoc. trans. pentru literatur'a și cultur'a poporului romanu.

Iacobu Bologna,
vicepresed.

I. V. Rusu,
secret. II.

A N U N C I U.

Conformu conclusiunei luate în ședinția III. a adunarei gen. a asoc. trans., ținute la Fagarasiu în 7—8. Augustu 1871: adunarea gen. a asoc. trans. pentru anulu cur. 1872, se va ținé la Sasu Sabesiu Luni și Marti în 5—6. Augustu (adeca nu în 6—7. Augustu, cum din eróre s'au indusu în protocolulu adun. gen.) dupa cal. nou 1872.

Ceea ce prin acésta conformu §§-loru 14, 21 și 25 din statutele asociatiunei, se aduce la cunoscința publica.

Sibiui, în 4. Iuni 1872.

Dela presiulu asoc. trans. pentru literatur'a și cultur'a poporului romanu.

Iacobu Bologna,
vicepresed.

I. V. Rusu,
secret. II.

VARIETATI.

* * In întelesulu emisulu ministeriale din 6 Iunie a. c. nr 13607 cursulu de agronomia alu invetiatoriloru populari se va ținé, — precum s'a ținutu în anii trecuti, în anulul curentu în urmatóarele institute:

1. În Chesteliu (Keszthely) în 5 și va durá până în 30 Augustu, în limb'a magiara;

2. În Altenburgu ung. (Ung. Altenburg) în 4 Augustu, și va durá până în 1. Sept. în limb'a germana.

3. În Manasturu Clusului (Kolos-Monostor) în 19 Aug. până în 18 Sept. a. c.

Pentru fia-care institutu sunt aplacitate din partea regimulu 24 stipendie de câte 40 fl.

* * (Ingerintiele și renitintiele diregatoriloru politici-romani — în afacerile bisericesci.) Suntemu din funte oficiosu competente informati și nu potemu întrelasă, a aduce la cunoscinția onor. nostri lectori: că domnulu pretore alu cerculu Radn'a. Ștefanu Antonoviciu însocitu de dlu notariu comunalu Terentiu Butiurc'a. — infacisanduse în comun'a Cladov'a protopresviteratulu Siriei n'au pregetatu — în modu demandatoriu, a luá dela epitropi'a parochiala „fondulu scolei noastre confesiunale.“ — compusu din diferite venituri și multe banali pentru nefrecuentarea scolei. — care fondu, l'a predatu antistiei comunale spre administrare și manipulare!“

Mai departe totu din funte oficiosu ni se arétá: că dlu notariu din Cladov'a, Butiurc'a. -- a încassatu pe sém'a fondulu generalu diecesanu ofertele credinciosiloru nostri de anu 1870. și 1871. în suma de 91 fl. 44. cr. v. a. fára de ai fi administratu la locul destinatiunei; scusandu-se că n'are nici o îndrumare de la superioritatea sa municipale; éra în privinția eiectarii și încassarii competintieloru pe anulu 1872. a de negatu organelor noastre bisericesci succursulu asistentialu dispusu și acordatu chiar' din partea jurisdicțiunei municipale prin ordinatiunea din 12. Maiu 1871. Nr. 4270. Ingerinti'a cu privire la fondulu scolasticu este nelegala și contraria nu numai dupa stat. organ. alu bisericiei noastre autonome, ci chiar în întelesulu Artic. XXXVIII. §. 4. despre legea instructiunei publice, care apriatu dispune: ca pedepsele pentru nefrecuentarea scolei au se încurga în fondulu scolasticu, — și nu în celu comunalu; éra fiindu scól'a din Cladov'a confesiunale — de sine se întielege: că și fondulu este alu scolei noastre submanuate jurisdicțiunei eparchiale, ér' nu alu celei pretorialis din Radn'a! Ven. consistoriu diecesanu în privinția acéstei anomalii a și facutu pasii energiosi la locul competente — cerendu a se dá valóre atátu legei câtu și ordinatiunelor susprovocate. — Așceptamu și speramu satisfaciune deplina legale: dar' și pan' atunci trebue se ni esprimamu adunc'a noastră parere reu: că astfelu de lucruri necualificabile — provinu numai de la amploiatii de natiunalitatea și religiunea noastră, carii ar' trebui — dupa potintia — se conlucre cătra progresulu cauzelor noastre bisericesci ér' se nu promoveie regresu daunosu! Inse fórte buna a fostu dicerea Dlu referinte epitropecsu Petru Petroviciu „Vai și amaru de cauzele noastre cu ómenii nostri!“

* *Reuniunea femeilor romane din Iassi.* In Iassi anca de la 1869 s'a formatu o asociatiune de femei Romane avendu generosulu si bine-facitorulu scopu de a instrui pe fete la diferite messerii. Fia ca inaltulu sentimentu care a condusu si conduce cu atãt zelu pe Romanele Iasene la acãsta nobila intreprindere, se gasãca multe imitatãre. cãci prin lucru, singur'a comãra a seracului, omulu se desvolta si se moraliza, si acolo unde femeia este desvoltata si moralizata, si intrãga ei natiune nu pãte merge de cãtu pe calea unui singuru progressu, fiindu cã femeea este inim'a sociãtatei. Pãra dar o-data pentru tot-d'a una acea apatie infiltrata in femee, care o umileste. Se nu se mai auda dicenduse: sunt femee slaba si nu potu nimicu! Nu femee! Tu poti fi totulu pentru binele sociãtatei! Èr cine 'ti nãga acestu dreptu, ori cã n'a cititu istoria, ori cã nu cunãsce inim'a omului sãu cã este unu despotu.

* *Consistoriulu in perplexitate.* Din partea ven. consistoriu diecesanu acuma de repetite ori s'a pusu terminu de siedintia estraordinaria din cauza cã dela sinodu pana acuma nu s'au intrunitu nici 5. DD. asesori spre a pãte pertracta si decide causele deja acumulate. Acestu indiferentismu facia de causele bisericesci nu scimu unde ni va duce biseric'a: destulu cã reulu acest'a din anu in anu ie dimensiuni mai mari. Acestu indiferentismu in mai mare mesura se manifesta din partea Dd-loru asesori lumeni, cari cam de regula numai atunci participa la siedintie, candu mai au si alte cause de ispravitu in Aradu. Respectu si onãre esceptiuniloru, care inse sunt forte rare!

* *Ni s'a tramisu o corespundintia subscrisa de mai multi locuitori din suburbiulu Aradu-Sieg'a in care se descria pe largu decurgerea si rezultatulu esamenului semestralu dela scãla poporala de acolo. In acãsta corespundintia se lauda mai vertosu invetiatoriulu I. Babescu caruia i se atribue totu meritulu nu numai pentru rezultatulu splendidu alu esamenului, dar' si pentru aceea cã poporulu, pana acum atãtu de nepasatoriu, intru atãtu s'a inpriatenitu cu scãla, in cãtu neci se mai afla parinte, care se nu-si tramita copilulu la scãla. Alt-cum diligintia numitulu invetiatoriu ni este cunoscuta si noua inca de candu erã aplicatu ca substitutu la scãla interna din Aradu.*

* *Intr'o comuna nu departe de Aradu anume, Kunãgota, curatu rom. catholica, au trecut de curendu 60 familii la biseric'a protestanta de confesiunea elvetica. Actulu trecerei in forma legala s'a efeptuitu prin protopresbiterulu calvinu din Bichisiu.*

× *Sterpirea animelor molestatãre.* Purecii se prapadescu prin pulverea de insecte, ce se presara prin patu si pe diosu, asemene dãca se frãca podelele adese cu lesia tare, prin ce pieru si tãte òuele lor. De coriandru turtitu si pusu prin casa si pre sub strijãca inca fugu. La casu candu voru fi fãrte multi, luamu sange prãspetu dela unu bou si mestecandulu cu zaharu meruntu si punemu intr'unu teieriu largu si

Proprietatea si editura teologiloru aradani.

micu. Aci in cãteva minute se aduna toti purecii fiindu atrasi prin mirosulu, ce le place fãrte tare; aci-si gasescu inse mãrtea. Stelnitiele (paduchii de parete) se alunga punanduse prin casa multu lepidium ruderale de care fugu, se dice, aceste dihanii gretiose, cã de ciurma. Asemene se prapadesce si ungenduse chieutorile patului cu zama de tabacu fertu cu cãtiva picaturi de uleiu de chimenu, sãu cu spirtu de sare. Muscele se sterpescu punandu in teieri largi cuassi'a fãrta si mestecata cu zaharu sãu punanduse frundie uscate si sfernite de bostanu pe carbuni, dupace mai intai s'a inchisu tãte ferestile si usile si va fi esitu totu ce e viu din casa. Muscele nu potu suferi acestu fumu si in scurtu tempu voru jacã pologu. Asemene se potu alungã inchidiendu tablile si facendu intunerecu demanãtia. Dãca lasamu undeva vr'o gaura luminãsa ele sbãra afara, cãci nu le place la intunerecu; sãr'a inse vrendu a deschide tablile se inchidemu ferestile, cãci ele se tragu la lumina. Midilocu fãrte bunu este si acela, se nu se lasa negrijitu sãu neacoperitu neci unu feliu de mancare, ca la aceste si pentru aceste se strangu muscele mai tare si mai cu gramad'a. Vermii de ferina se prapadescu prin crengede artiagu (Ahorn, acer) curatite de frundie si vestejite o 1/2 di la sãre. Aceste se baga cãte 1—2 in sacii cu farina, era in cosiuri si pivnitia mai multe; era in contra furniciloru intrebuintiamu lesia de cea mai tare dela sapanuri, mestecata cu zaharu pisatu si pusa in unu teieriu largu, langa gaurile furniciloru. Ele se aduna aci cu gramad'a inse in cãteva òre nu vei mai vedã miscandu nici una. Siorecii si clotianii fugu mancandu pamentulu de limb'a canelui (cinoglossum officinale), culesu pe tempulu inãflorirei, turtitu si imprascietu prin casa etc. Sãu facendu din 4 loti de pulbere de stiãla, 2 loti zaharu, putiena farina si lapte mulsu prãspetu, unu aluatu, si formandu din elu glontisiãre mici, pe cari siorecii si clotianii le manca cu cea mai mare laconia, dar si pieru in scurtu tempu. (Cursu de pract. grad. si de econ. casei de G. Vintila.)

* A esitu de sub tipariu: *Istoria critica a Romanilor*, de B. P. Hasdeu, Bucuresti 1872. — Fasc. I. in 8-vu mare pag. 96. pre papiru elegantu, pretulu impreuna cu post'a 6 lei. Voru mai esi inca trei esemeni fasciãre, totu la patru lune cãte un'a, cari la-olalta voru formã Istoria teritoriale a Tierei rom. pana la a. 1400: dupa acãsta voru urmã, asisidera in fasc., Ist. etnografica a Tierei rom., Ist. domniloru, Ist. boieriloru, Ist. militare, Ist. religiãsa, Ist. juridica, Ist. economica, Ist. literaria si artistica.

Post'a radactiunei.

On. Redactiune a „Propagandei” in Venezia, este rogata a responde pretiutulu seu diariu, celoru 5 prenumeranti din Aradu si giuru tramisi prin redactorele acestei foi si cari pana acum n'au primitu inca neci unu numeru.

Pentru redactiune: **Vinceniu Mangr'a.**

Tipariulu lui Stefaniu Gyulai in Aradu.